

En ateist prøver Gud

Av Jon Kvalbein, kronikk i Dagen 23. Desember, 2008.

Det er sprengfullt i Litteraturhuset i Oslo. Bygningen ble reist av Oslo lærerskole i 1932. Bak skoledriften stod Indremisjonen og Ole Hallesby. Staten tok over skolen i 1946. Nå er huset blitt bøkenes bygg.

Hvem sprenger foredragssalen en regntung lørdag ettermiddag 29. november? Kriminalforfatter Jon Michelet går på talerstolen. Ateist og tidligere redaktør av Klassekampen skal snakke om frelse og evig liv. Et lydhørt publikum sitter i halvmørket. Jon Michelet står frem i lyset og forteller ærlig og enkelt om seg selv:

I 2002 ble jeg alvorlig syk og måtte få innsatt en hjerteventil. Da måtte jeg spørre: Hva er en ateist? Holder ateismen i møte med døden? I juni 2007 fikk jeg diagnosen prostatakreft. Etter 35 strålebehandlinger på Ullevål sykehus, er prøvene gode. Jeg kan nå si: Jeg har hatt kreft.

Ærlighet møter kjærlighet

Men møtet med sykdom og død har gjort noe med meg. Jeg har lest Hans Olav Tungesviks bok "Når kreft gir kraft". Han har beholdt sin barnetro og ble ikke redd. Jeg ble veldig redd. Jeg misunner alle som har en trygg tro, selv om jeg er og blir ateist. Jeg har lest boka til Richard Dawkins om Gud som en vrangforestilling. Jeg deler ikke hans aggresjon mot religion. Jeg er ingen misjonerende ateist. Jeg ønsker å gjøre opp med min tradisjon der man har bekjempet religion. Det er ikke sant at religion forgifter alle ting.

Jeg har laget egen hjemmeside: www.jonmichelet.com. Der ligger det nå tre bøker som enhver kan lese. Den første heter "Brev fra de troende", utlagt 13. febr. 2008. Den finnes nå også i bokform. Bakgrunnen er brev jeg fikk fra kristne etter at jeg høsten 2005 ble intervjuet om min tro i Vårt Land. Den andre er på engelsk: "Under the Blood Tree". Den tredje er "Fortellingen om Job" fra august i år. Hjemmesiden har fått masse besøk og resultert i hauger av mail, brev og hilsener fra troende. Alle brevene er fine og omsorgsfulle. Jeg blir betraktet som et frelsesobjekt. Mange sier at de ber for meg. Og det er jo bra. Tenk om det virker? Det bemerkelsesverdige er vennligheten fra de troende. Jeg har virkelig erfart at den som skriver ærlig, vil bli møtt kjærlig. Det skal godt gjøres ikke å bli beveget av dette. Men jeg må si: Min fornuft tillater meg ikke å tro.

"Guds myndige skipperhånd"

Er trosspørsmålene noe nytt i mitt forfatterskap? Jon Michelet spør, og svarer selv: I 1982 gav jeg ut "Terra Roxa", om en kvinnelig misjonær i regnskogen i Brasil. Hun er en troende. Da jeg skrev boka, ble det mye bibellesning. Kristin Mork har analysert min bok "Orions belte" (1977) og funnet at min helt i boka på 30 steder uttrykker at han gjerne skulle hatt en tro.

Jeg har en lengsel etter Guds myndige skipperhånd. Og jeg spør meg selv: Har min søken etter ham gått dypt nok, vært ærlig og åpen nok? Jeg tar utfordringen på blodig alvor. Jeg misunner dere den kristne troen! Men jeg kan ikke tro på en allmechtig Gud og et evig liv. Jeg kan ikke spille falsk.

Foredraget er slutt. Etter langvarig og varm applaus er det tid for spørsmål. En tilhører spør: Hvordan er forholdet ditt til Jesus Kristus? Michelet svarer: Jeg ser på ham som en historisk person, en sterk forkynner. Men jeg greier ikke å tenke på ham som Guds Sønn. Og tror ikke at troen på ham kan gi evig liv.

Michelets protest

I Litteraturhuset forlater vi Jon Michelet. Men som tilhører er jeg blitt både engasjert og nysgjerrig. På internett leser jeg boka hans om Job, denne Guds mann som fikk så mange uforståelige plager. Michelet leste om Job våren 1984 da hans far lå for døden, for bedre å forstå lidelsens natur. Siden

ble boka ikke åpnet før han selv fikk diagnosen kreft. I "Fortellingen om Job" kjemper Michelet med sin forståelse av Gud. Den er skrevet i dialog med Arvid S. Kapelruds bok "Job og hans problem i fortid og i dag" (1976). Michelet finner ingen mening i Jobs lidelser.

Kapelrud skriver om Job: "Som ganske naturlig er, så han sin situasjon med sine egne øyne, med seg selv som utgangspunkt, som et hvert lidende menneske vil gjøre. Men Guds svar viser at sett i en universal sammenheng strakk denne synsvinkel ikke til. Den ble for smal. Intet menneske kan trenge sin person i forgrunnen og si: Her er prøven, ved meg står eller faller Gud."

Michelets kommentar til dette er (kap. 15): "Mot et slikt syn gjør jeg opprør. Som lidende menneske vil jeg trenge meg selv i forgrunnen. Jeg kan ikke bøye meg for at det finnes en universal sammenheng jeg er utelukket fra å forstå. Hvis jeg skulle hatt en Gud, måtte han på en måte vært min likemann, og vi måtte ha en felles forståelse av fenomenene i universet. Derfor blir det til at jeg må si: Jeg er prøven. Ved meg står eller faller Gud. Det er ikke hovmodig ment, men det er kanskje dumdriktig skrevet. Vet jeg helt hva jeg mener når jeg skriver dette? Jeg lar det stå."

Michelet utdyper sin protest: "Det kan ikke finnes en lavere rettferdighet som vi mennesker kan dømme om og en høyere rettferdighet som vi ikke kan dømme om. Det kan bare finnes *en* rettferdighet, og det burde være mulig for oss mennesker å dømme om den."

Hvor går veien?

Her er jeg fristet til å gå i dialog med Michelet. Plassen tillater det ikke. Men jeg vil antyde at du kanskje nærmer deg Gud på feil måte. Du ønsker løsningen på lidelsens problem, du ønsker å være "Guds likemann". Gud står og faller med deg. "Jeg er prøven," skriver du. Det innebærer dypest sett at Guds eksistens avhenger av din dom! Det er et dristig utgangspunkt.

Mer fruktbar er din lengsel etter Guds myndige skipperhånd. En skipper vet målet for reisen, kjenner farvannets farer og ønsker å bringe alle trygt frem. En reisende har ikke samme innsikt. Han kan lese om turen, men opplever den først når han er underveis.

I Bibelen kalles Jesus for Døren, Veien, Sannheten og Livet. Ingen kommer til Faderen uten ved meg, sa han. En som ærlig søker Gud, kommer ikke utenom Jesus. Når jeg leser din kamp med Jobs bok, må jeg spørre: Hvorfor ikke bruke like mye energi på Matteus-evangeliet, kombinert med Romerbrevets kap. 1 – 8. Her gis innsikt i Guds rettferdighet. Den sprenger alle våre forestillinger fordi den er grunnlagt på Jesu forsoningsverk og Guds nåde. Min erfaring er at både samvittigheten og fornuften kan finne hvile der.